

MEMURLAR KÜÇÜK BURJUVA MI?

Aydınlık Gazetesi, 7 Nisan 2020

Yıldırım Koç

Günümüzde bilimsel sosyalistler arasında hâlâ yaygın olan katılmadığım bir görüş, memurları “küçük burjuva” olarak nitelendirmektir. Halbuki, birçok kez yazdığım gibi, toplumsal sınıfları üretim araçları mülkiyeti ile ilişkileri temelinde belirliyoruz. Memurlar da, yaşamlarını kazanabilmek için işgüçlerini devlete satan ücretlilerdir; işçi sınıfının parçalarıdır.

Bu konuda yanlış olduğunu düşündüğüm görüş, Kemalist Devrim’in önder kadrolarının sınıfsal niteliğinin belirlenmesi açısından da önemlidir. Kemalist Devrim’in önder kadrolarının sınıfsal niteliği konusunda bir arkadaşım şunları yazıyor: “Atatürk ve arkadaşları küçük burjuva sınıf kökenli sivil, asker aydınlardı.”

Memurların büyük çoğunluğu, 12 Eylül öncesinde çok yaygın olan anlayışla “küçük burjuva” mı, Şefik Hüsnü’nün, Ethem Nejat’ın, Yusuf Akçura’nın ve daha başka kişilerin ileri sürdüğü gibi, işçi sınıfının parçası mı?

KÜÇÜK BURJUVA KİMDİR?

Küçük burjuva, burjuvanın “küçüğü” değildir. Küçük burjuva, üretim araçlarına sahip olan ve ancak kendisi de üretimde çalışan ve birkaç işçi çalıştırırsa bile basit yeniden üretimden genişletilmiş yeniden üretime geçemeyen kişilerdir. Kırsal bölgelerdeki küçük üreticiler de, kentlerdeki esnaf-sanatkâr da küçük burjuvadır. Birçok kereler yazdığım gibi, Marx ve Engels’e göre, yaşamını işgücünü satarak elde ettiği gelire sürdüren insanlar da işçi sınıfını oluşturur. Türkiye sosyalist hareketinde 1960’larda yapılan hatalardan biri, bilimsel sosyalizmin sınıf analiz yönteminden ayrılarak, görünüşle ilgilenmek ve memurları “orta sınıf” veya “küçük burjuvazi” olarak nitelemektir. Hâlbuki Şefik Hüsnü, Ethem Nejat, Yusuf Akçura gibi kişiler, 100 yıl önce bu konuda doğru analizler yapmışlardı.

ŞEFİK HÜSNÜ NE DİYOR?

Şefik Hüsnü, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi’nin yayın organı olan ve İstanbul’da yayımlanan *Kurtuluş Dergisi*’nin 20 Ekim 1919 tarihli 2. sayısında “Yarınki Proletarya” başlıklı yazısında şöyle diyordu:

“Siz proletarya deyimini en dar anlamında alıyorsunuz, ve bunu yalnız maddi kuvvetlerini kullanmak suretile işliyen ve geçimini sağliyan amele kısmına ayırıyorsunuz. Oysaki proletarya deyimini, ilmi ve umumi anlamında, miras yoluyla gelmiş veya kazanılmış bir sermaye ve iradı olmıyan, fikri veya maddi herhangi bir emek harcıyarak yaşamasını sağliyan ve bir sebep dolayısıyla çalışmadığı zaman geçime yarayacak şeyden yoksun kalan insan sınıfının tümünü kapsar. Ve bizde bu sınıf halkı: Memurlar, hekimler, mühendisler, yazarlar ilh... nüfus tutarının pek büyük bir çoğunluğunu meydana getirir. Bu, herkesçe teslim edilen bir gerçek.” (*Kurtuluş*, Anadolu Yay., İstanbul, 1975, s.111)

ETHEM NEJAT NE DİYOR?

Ethem Nejat da, *Kurtuluş Dergisi*’nin 20 Eylül 1919 tarihli 1. sayısında “Proletarya Kimlerdir?” yazısında şunları belirtiyordu:

“Münevver proletarya: Muallim, muallime, mürebbiye, muid, mubassır, müderris, muharrar, mütetebbi, şair, âlim, kimyager, mühendis, tabip, güzel sanatlar erbabı, ressam, senktraş, müsikişinas, mızıkacı, hattat, memur, hükümet mensupları; bizde küçük zabitler, mütekait, mali müesseseler ve şirket ve ticarethane yazıcı ve muhasibi, seyyar memur, daktilograf.” “yevmün cedid, rızkun cedid yaşamaya mecbur olan” (*Kurtuluş*, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1975, s.81)

YUSUF AKÇURA NE DİYOR?

Yusuf Akçura da 100 yıl önce yazdığı yazılarda memurların toplumsal sınıfı konusunda benzer değerlendirmeler yapıyordu:

“Efendiler, izah ettiğimiz üzere sanattan, esnafıktan, ticaretten, yerden yurttan mahrum kalan ahalimiz ne oluyor? Ne olacak, gündelikçi... Yani aldığı gündelikle, aylıkla geçinen memur, asker, işçi, amele, hademe, hamal, ırgat... Kısacası yeni gün, yeni rızık diye günü gününe kazanıp yaşayan, yeni tabirle *proleter*.” (30 Haziran 1921 günlü Sebilürreşat Mecmuası)

“İttihat ve Terakki işte bu *proleter askeri ve mülki memurları* teşkilatlandırarak, yani iktisadi vaziyetlerinden memnun olmayan memurların temsilcisi sıfatıyla işe başladı ve mevcut hükümete muhalif bir fırka halinde ortaya çıktı.” (9 Haziran 1920)

“Memleketin genel iktisadi buhranını bir tarafa bırakıp yalnız İstanbul’unkine bakışımızı odaklarsak her şeyden evvel gözümüze çarpacak memurlar sınıfının halidir. *Devlet memurları, daha açık bir tabirle devlet amelesi* çok sıkıntılı bir vaziyete düşmüşlerdir: Bir kısmı açıkta kalmış, bir kısmı emekliye sevk edilmiş, bir kısmı azledilmiş, bir kısmı faal değil. Faal olanlardan bazılarının maaşı geçimlerine yetmiyor.” (Haziran 1923) (Yusuf Akçura, *Türk Devriminin Programı*, Kaynak Yayınları, İst., 2017, s.51, 105 ve 159)